

Z. Knothe

Województwo koszalińskie

Ochrona Zabytków 5/3 (18), 192-195

1952

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

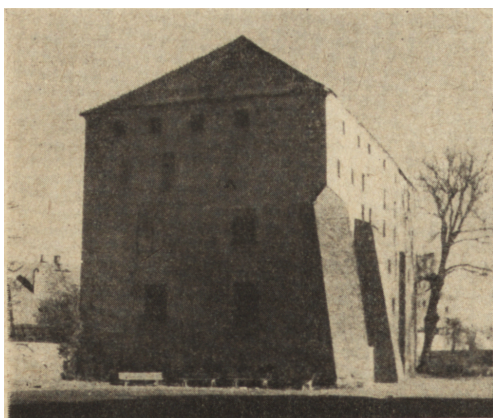
KRONIKA

Ryc. 195. Młyn zamkowy w Słupsku z odbudowanym szczytem; w głębi Brama Młyńska. Stan z r. 1952.

Ryc. 196. Pn. elewacja zamku w Słupsku z nadbudowaną wieżą. Stan z r. 1952.

Ryc. 197. Pd.-zach. elewacja zamku w Słupsku. Stan z r. 1951.

PRACE KONSERWATORSKIE

WOJEWÓDZTWO KOSZALIŃSKIE

Po wyzwoleniu wiosną 1945 r. Pomorza Zachodniego powstało wielkie województwo szczecińskie od Odry po Lębork (włączony do woj. gdańskiego). W lipcu 1950 r. uformowano z jego wschodniej części woj. koszalińskie, składające się z powiatów: białogardzkiego, bytowskiego, człuchowskiego, drawskiego, kołobrzесьkiego, koszalińskiego, miastecckiego, sławieńskiego, słupskiego, szczecineckiego, wałęskiego i złotowskiego.

Działania wojenne zniszczyły niemal całkowicie Kołobrzeg. Śródmięscia Sławna, Słupska, Koszalina, Drawska, Bytowa, Świdwina, Człuchowa i Miastka leżały w gruzach. Ocalały jedynie Darłowo, Białogard i Połczyn-Zdrój; częściowo zniszczone zostały Szczecinek, Złotów i Wałcz.

Wszystkie zabytkowe rezydencje magnatów obszarnczych były zdewastowane, pozabawione nie tylko urządzeń, ale niejednokrotnie całej dekoracji architektonicznej. Niektóre zostały spalone. Ocalałe służą przeważnie jako siedziby P.G.R.-ów. W zamku w Krągu (pow. Miastko) mieści się nadleśnictwo, w pałacu Bismarcka w Warcinie (pow. Miastko) — liceum leśne, w zamku w Świdwinie — liceum mechaniczne, w zamku w Darłowie — muzeum, w zamku w Szczecinku — magazyny.

1. Konserwacja zespołów miejskich. W projekcie szczegółowym odbudowy Koszalina uwzględniono zabytkową sieć ulic oraz fragmenty murów miejskich, kościół Mariacki i teren zamkowy. Poza tym wszystkie zniszczone miasta mają opracowane uproszczone plany zagospodarowania przestrzennego, w których uwzględniono elementy zabytkowe: place, ulice, mury miejskie, fosy, parki i budowle zabytkowe.

W Kołobrzegu zachowała się kamienica Schliffenów z XV w. ze szczytem przebudowanym w XVII w. Niestety grzyb rozpanoszony w belkach stropowych i wiązaniu dachowym zmusił do usunięcia chorego drzewa w 1948 r. Pozostały ściany zewnętrzne z fasadą. Dla odbudowy, przewidzianej w najbliższych latach, opracowano inwentaryzację i dokumentację techniczną.

Brama Młyńska z XV w. w Słupsku została podczas walk spalona, a oba szczyty runęły. W 1951 r. założono ściany, domurowano brakujące fragmenty oraz przykryto zabytek dachem namiotowym pod dachówką. Również przykryto dachem schody zewnętrzne na I piętro, przyparte do zachowanego fragmentu murów miejskich (ryc. 198 i 199). Opodal Bramy Młyńskiej w przebudowanym w 1926 r. Młynie Zamkowym odbudowano w r. 1951 zwalony szczyt z XV w., według zachowanych fragmentów i zdjęć, oraz przełożono dachówkę na części budynku (ryc. 195).

2. Konserwacja zamków, pałaców i dworów. Połczyn-Zdrój. Na dawnym grodzisku zbudowano w XVI w. niewielki zameczek, tuż koło miasta. Przerabiany w XVII i XVIII stuleciu, a ostatecznie w końcu XIX w. nie zachował żadnych cech pałacowych poza samą bryłą w kształcie litery L, z wysokim dachem. Wewnątrz parę sufitów z rokokowymi stiukami, jeden kominek, resztki balustrady schodów i obramienia drzwi. Remont przeprowadzony przez Miejską Radę Narodową, który umożliwił zamieszkanie tam kilku rodzinom, polegał na wymianie podłóg, stolarszczyzny okien i drzwi, przemalowaniu i oszkleniu

Słupsk. Zamek książęcy z XVI w. po wymarciu dynastii książąt pomorskich został w XVIII w. doszczętnie ograbiony, a w 1815 r. po rozbiciu wieży przez piorun uległ gruntownej przeróbce: wyburzono wszystkie sklepienia i ściany, zamurowano wielkie okna przebijając szereg nowych, malutkich dostosowanych do nowego podziału na piętra przez pomosty drewniane, w rodzaju młyńskich. Nadbudowano IV piętro i ścięto wieżę — całość pokryto wysokim dachem w 1821 r. (ryc. 197). Zamek tak urządzony służył różnym celom: był arsenałem, magazynem zbożowym. mieścił wytwórnice sieci itp. W r. 1951 silne zapadnięcie się dachu, a jednocześnie uruchomienie arterii komunikacyjnej w bezpośrednim sąsiedztwie zamku, skłoniło do przeprowadzenia prac zabezpieczających. Rozebrano olbrzymi ciężki dach kryty dachówką i zdjęto IV nadbudowane piętro. Całość przykryto dachem prowizorycznym, o systemie kratownic, półpłaskim pod papą, opartym na ścianach zewnętrznych. Pozwala to na prowadzenie robót wewnątrz gmachu. Dobudowano ściętą część wieży rekonstruując ją według zachowanych fragmentów (ryc. 196) i kryjąc również prowizorycznym dachem. Wewnątrz wieży zachowały się schody

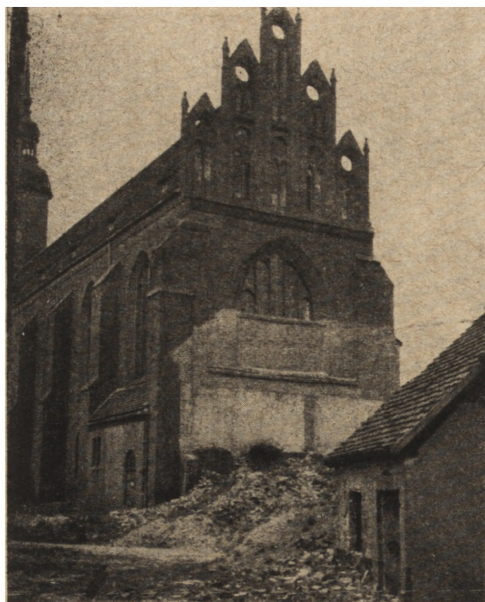
Ryc. 198. Brama Młyńska w Słupsku od pd. Stan w 1951 r.

sklepienie w XVI w. Obok wieży mała przybudówka stanowi podstawę loggii na II piętrze, w której odnaleziono zamurowany fragment polichromii i ślad kominka. Odmurowano wielkie okno na II piętrze i odnaleziono szereg fragmentów, pozwalających odtworzyć dawny układ ścian i wystrój zewnętrzny. Po ukończeniu odbudowy zamek będzie mieścił muzeum.

3. Konserwacja architektury sakralnej. Kołobrzeg—katedra z XIV w. Działania wojenne zniszczyły dachy, sklepienia runęły, wypaliło się wewnątrz (rys. 202) i zawaliło jedyne zachowane dotąd w Polsce lektorium. W 1946—48 przykryto dachem stałym prezbiterium i uzupełniono sklepienie. Prowizorycznie zasłoniono szczyt (od nawy) deskami. Odgruzowano wewnątrz i pod-

Ryc. 199. Brama Młyńska w Słupsku od pd-wsch., zabezpieczona i pokryta w 1952 r.

Ryc. 200. Słupsk. Fasada wsch. kośc. podominikańskiego. Stan z r. 1952.

Ryc. 201. Odbudowane wnętrze kośc. Mariackiego w Słupsku w r. 1950. Widok na chór muzyczny.

murowano narożnik południowo zachodni nawy bocznej. Zamurowano okna i drzwi. Masyw ściany zachodniej utworzony z połączonych wież w XV w., od XVII w. umacniany ściągamami, obecnie po pożarze i bombardowaniu, gdy wszystkie ściągi popękały — rysuje się coraz bardziej i odchyła z pionu w narożniku południowo-zachodnim.

Łekno (pow. koszaliński) — kościół parafialny z XIV w. W r. 1952 odnowiono wnętrze, usuwając brzydką polichromię olejną z 1912 r. Ściany i sklepienia otynkowano, zostawiając odsonięte żebra. Usunięto balkon w przybudówce, połączonej z nawą dwoma łukami, z bogatym sklepieniem teraz uwidocznionym.

Sławno — Kościół parafialny z XIV w. Gmach miał zawalone prezbiterium, wypalone wnętrze naw i wieży z hełmem. W r. 1946 zaczęto kryć nawę dachem stałym pod dachówką. Przykryto tymczasowo wieżę, oszklono okna i zamknięto nawę od wschodu prowizoryczną ścianą. W latach 1947—48 otynkowano sklepienia i ścianę, oraz ułożono posadzkę. W 1950 r. pokryto dachem prezbiterium, oszklono okna i nie odbudowując na razie sklepień — przykryto stropem drewnianym ponad linią sklepień. W czasie robót natrafiono na zamurowany portal z prezbiterium do małego pomieszczenia przy ścianie południowej. Szerokie i bogato profilowane przejście jest niewspółmierne z wymiarami kapliczki. Należy przypuścić, że miał tam być umieszczony grób fundatorki zmarłej na dżumę koło Szczecinka i tam gdzieś pochowanej. Usunięto ścianę czasową łączącą nawę z prezbiterium. Wzniesiono ścianę wyburzoną w XVIII w. oddzielając zakrystię północną. Zabezpieczono skarpy.

Słupsk — kościół Mariacki z XIV w. Kościół miał uszkodzony dach, spalony hełm na wieży, wypalone wnętrze i rozbite okna. W roku 1946 przystąpiono do krycia gmachu, stawiając dach namiotowy na wieży. Oszklono okna, ułożono posadzkę betonową, otynkowano ściany zostawiając żebra i służki w surowej cegle. W r. 1949 oddzielono ścianą kruchtę, stwarzając empore dla organów i chóru. W roku 1951 zaszła konieczność rozebrania zwieńczenia wieżyczki schodowej przy południowej ścianie prezbiterium. Było ono wykonane ok. 1850 r. i tak uszkodzone pociskiem, że nie nadawało się do odrestaurowania. Zostało zastąpione dachem stożkowym (ryc. 201).

Słupsk — kościół poddominikański z XIV w. W r. 1949 odsłonięto obmurowany w latach wojny pomnik Ernesta Bogusława Croy (1682), siostrzeńca Bogusława XIV. W roku 1951 podmurowano ścianę szczytową wschodnią, uszkodzoną przez usunięcie gruzów domu ściśle przylegającego do murów kościoła, przeprowadzono reperację skarp.

Świdwin — kościół parafialny z XIV w. Gmach był wypalony, sklepienie zawalone. W r. 1947 przystąpiono do krycia gmachu i wieży, oszklono okna i odbudowano sklepienie (ryc. 203). Żagli sklepiennych jeszcze nie otynkowano, ściany i żebra pozostaną w surowej cegle, odpowiednio fugowane. Roboty skończono w r. 1950. Kościół, choć niewielki, jest bardzo ciekawy przez wieloboczne zamknięcie prezbiterium z ambitem, co jest jakby naśladownictwem świątyni Mariackiej w Stargardzie.

4. Konserwacja zabytków malarstwa i rzeźby. W Słupsku w r. 1949 odnowiono i zmontowano dwa cenne epitafia i pasję (rzeźba) w kościele Mariackim (przechowywane były poza kościołem). W roku 1951 przekazano do odnowienia Pracowni Konserwacji Zabytków w Gdańsku: pietę (rzeźba w drzewie), pasję (olej na drzewie) i obraz olejny na płótnie, portret Pontanusa (mostnika) z połowy XVII w. nie tylko dobrego pędzla ale i ciekawy historycznie, bowiem uwieczniono księżęcego kaznodzieję, trzymającego w ręku wydaną przez siebie polską biblię. Wszystkie te obiekty pochodzą z muzeum słupskiego.

Dla Darłowa P. K. Z. w Gdańsku odnowiły w r. 1951 wielką rzeźbę Chrystusa w drzewie z XIV w. z nieznanego krucyfiksu, wysokiej klasy.

Z. Knothe

WOJEWÓDZTWO SZCZECIŃSKIE.

1. Zagadnienia urbanistyczne. W hierarchii potrzeb Pomorza Zachodniego w dziedzinie urbanistyki zabytkowej, omówionej już uprzednio¹, Szczecin oczywiście wysuwa się na plan pierwszy; następnie Stargard i Pyrzyce. Właściwa analiza tych zespołów jest o tyle ciekawa lecz zarazem i trudna, że miasta o charakterze lokacyjnym nawarstwiały się na ist-

¹ Wacław Podlewski, Zagadnienia odbudowy miast zabytkowych Pomorza Zachodniego. Ochr. Zab. Nr 3/4 1948.

Ryc. 202. Wnętrze katedry w Kołobrzegu podczas rekonstrukcji. Stan z r. 1952.

niejące już poprzednio miejskie organizmy słowiańskie. We wszystkich podanych wypadkach jedynie kilka monumentalnych obiektów zabytkowych, w lepszym lub gorszym stanie zachowanych, wznosi się ponad dziesiątkami hektarów bezkształtnych

Ryc. 203. Kośc. paraf. w Świdwinie. Zakładanie więzania dachowego w r. 1947.